

Jongeren en heemkunde¹

Zijn jongeren tussen 14 en 18 jaar een onbereikbare doelgroep voor heemkundige kringen?

Naar aanleiding van de studiedag '14-18: jongeren in vrije tijd en erfgoed. Wat, hoe en waarom in theorie en praktijk' op 22 februari 2013, waar de jongerenwerking van Heemkunde Vlaanderen op een standje werd voorgesteld, vroegen we ons zelf af of jongeren tussen 14 en 18 jaar een haalbare doelgroep zijn voor heemkundige kringen.² We zijn van oordeel dat dit helemaal geen onbereikbare doelgroep is.³ Uiteraard zijn extra inspanningen noodzakelijk en gaat het bereiken van jongeren niet vanzelf. Maar voor wie bereid is om zijn eigen vereniging en werking te herdenken, zijn er heel wat mogelijkheden. We hopen alvast dat de voorbeelden die in dit artikel worden toegelicht als inspiratiebron kunnen dienen.

Als vaste vrijwilligers

Uit onze bevraging van de heemkundige kringen in 2010 bleek dat 3,41 % van de bestuursleden van heemkundige kringen jonger zijn dan 30 jaar. Jongeren zullen niet vlug de hoofdmoot van de vaste vrijwilligers binnen heemkringen uitmaken, maar toch zijn er verschillende goede voorbeelden van kringen die wel jongeren bereiken. Een aantal van die voorbeelden kwamen reeds aan bod tijdens de voorgaande artikelen van deze artikelenreeks over jongeren en heemkunde in 'Bladwijzer'.

Wat moet je nu doen als je specifiek jongeren tussen 14 en 18 jaar wil bereiken als vaste vrijwilligers voor je heemkundige kring? Weet dat je je moet aanpassen en niet gewoon hetzelfde kan doen als anders. Essentieel is dat je hen aanspreekt rond hun eigen interesses en hen ook voor een groot deel zelf hun ding laat doen. Laat hen zelf creatieve, leuke en jeugdige initiatieven uitdenken en uitwerken. Geef hen een kader (financiële middelen, correcte administratie, ...) waarbinnen ze hun ding kunnen doen. Sta open voor nieuwe ideeën. Je kunnen inleven in hun leefwereld is daarbij een eerste stap in de goede richting. Als je weet wat hen interesseert, kan je hen aanspreken om daar iets rond te doen voor je heemkring.

Niet alle jongeren zijn geïnteresseerd in lokale geschiedenis. Het heeft dan ook geen zin veel energie te steken in jongeren die uit zichzelf al geen (potentiële) interesse voor erfgoed of cultuur hebben. Zeker niet

als het je te doen is om vaste medewerkers aan te trekken. Hou je ogen open en vuur je pijlen daarentegen af op zij die zelf al eens een werkje of Facebookpagina hebben opgezet rond erfgoedgerelateerde onderwerpen of je hierover al aangesproken hebben, bijvoorbeeld op een tentoonstelling. Een goede kans heb je ook bij jongeren van wie de ouders interesse hebben voor erfgoed en geschiedenis, zoals onder meer de kinderen van je actieve leden. Heel belangrijk bij dit alles is een positieve ingesteldheid ten opzichte van jongeren. Als je al vertrekt vanuit het idee dat ze toch niet geïnteresseerd zijn, zal het zeker niet lukken. Als je bestuur enkel bestaat uit een clubje van zeventigplussers, is de kans bovendien reëel is dat elke man of vrouw jonger dan 40 jaar er de brui aan geeft na een jaar, en je uiteindelijk geen jongeren zal kunnen houden. Jongeren vinden het immers belangrijk om met leeftijdsgenoten op te trekken. In een verouderd bestuur is het dus realistischer om het stap voor stap aan te pakken: eerst zestigers aantrekken, die dan op hun buurt vijftigers kunnen rekruteren, die dan gemakkelijker veertigers kunnen aanspreken, enz. Bovendien rekruteer je best een paar jongeren op hetzelfde moment of zorg je toch dat er geen te grote kloof is tussen het jongste bestuurslid en de jongere die je apart wilt aanspreken om bestuurslid te worden bij je heemkundige vereniging. Voorzie ook een goed omkaderend medewerkersbeleid binnen de organisatie. Voor jongeren is dit extra belangrijk.⁴ Je kan hierover meer lezen in voorgaande artikelen van Bladwijzer.

1 In mei 2011 werd de 'Werkgroep Jongeren en Heemkunde' opgericht binnen Heemkunde Vlaanderen. Jonge heemkundigen (jonger dan 40 jaar) komen samen om na te denken over hoe meer jongeren bij heemkundige kringen betrokken kunnen worden én om binnen Heemkunde Vlaanderen een jongerenwerking op te zetten op landelijk niveau door jongeren die actief bezig zijn met heemkunde samen te brengen. De werkgroep startte met een artikelenreeks in 'Bladwijzer' met tips en goede voorbeelden. Een andere actie van de werkgroep is de organisatie van een nationale ontmoetingsdag. In 2013 vindt die plaats op 27 april te Antwerpen. De werkgroep werkte ook actief mee aan de organisatie van jongerenworkshops tijdens de studienamiddagen 'Heemkunde Actueel' I en II.

2 Een studiedag van Erfgoedcel Mechelen, tapis plein en FARO in LAMOT te Mechelen.

3 De tips uit dit artikel komen uit de eigen ervaring vanuit de werking met heemkundige kringen, vanuit de werkgroep jongeren en heemkunde en zijn ook gebaseerd op volgende publicaties: DE WOLF Inge. The Young Ones. Tips en tricks voor een succesvolle jongerenwerking. AmuseeVous, 2013, 10 p. & Deelnemersmap studiedag 14-18: jongeren in vrije tijd en erfgoed. Wat, hoe en waarom in theorie en praktijk. Tapis plein, FARO en Erfgoedcel Mechelen, 2013 & DEVOS Franky. Ambrassadeurs. Over jongeren, cultuur en communicatie. Cultuurnet Vlaanderen, CJP en CANON Cultuurcel, 2004, 95 p.

4 K. VERMEULEN en D. MAES, 'Ook op zoek naar witte raven? Vrijwilligers rekruteren voor lokale erfgoedverenigingen', Bladwijzer, 1 (2011), nr. 1 en 'Hou ze aan boord. Erfgoedvrijwilligers motiveren en begeleiden', Bladwijzer, 2 (2012), nr. 5.

Voorbeeld 1. Heemkundige kring Zwalm: bestuurslid en occasionele medewerkers

De heemkundige kring van Zwalm heeft sinds een paar jaar een heel jong bestuurslid dat recent zijn 18de verjaardag vierde. Voorzitter Guy De Noyette legt uit hoe de jongen bij de heemkring is verzeild. De heemkundige kring van Zwalm zet tijdens activiteiten vaak jongeren in om te helpen bij praktische zaken. Zo helpen kinderen van leden en bestuursleden en hun vrienden regelmatig mee bij het opstellen en openhouden van tentoonstellingen en bij het opdienen tijdens eetfestijnen. Er is een gepaste sfeer onder de jongeren en er wordt ook telkens gezorgd voor een goede bedanking. Matthijs Verschraegen was een van die jongeren die mee kwam helpen. Zijn ouders waren leden van de heemkundige kring en Matthijs was al van kindsbeen af geïnteresseerd. De voorzitter had die interesse opgemerkt. Hij bracht regelmatig bezoeken aan de tentoonstellingen. Hij bleek ook zelf actief bezig met geschiedenis: op zijn dertiende maakte hij een tijdschrift over het koningshuis. De voorzitter sprak hem daarom aan om mee te werken met de heemkundige kring. Op dit moment werkt hij heel actief mee aan verschillende projecten, onder meer aan de voorbereiding van de tentoonstelling over de Eerste Wereldoorlog. Guy De Noyette zorgt er ook voor dat hij tijdens de examenperiodes niet met de heemkundige kring bezig moet zijn en dus niet naar de bestuursvergadering moet (of zelfs mag) komen. Een kring moet zich dus ook kunnen aanpassen en onder meer rekening houden met de beschikbaarheid van de jongeren.

Matthijs Verschraegen

Als losse medewerkers via activiteiten

Ideaal om jongeren te betrekken bij je werking zijn losse opdrachten en korte activiteiten. Vaak zal dit beter lukken dan hen als vast (bestuurs)lid te willen inlijven. Zorg dat de jongeren ook iets hebben aan de activiteit, dat ze iets leren, dat het plezant en informeel is. Zorg voor een warm onthaal. De formule voor en door jongeren werkt: laat jongeren zaken uitwerken voor jongeren. Zij weten het best hoe je jongeren moet aanspreken en wat hen boeit. Sociale media zijn ideale middelen om jongeren te bereiken, maar het best werkt het toch als het ook jongeren zelf zijn die andere jongeren aanspreken en bijvoorbeeld een Facebookpagina of blog uitwerken. Ideaal is om hen digitale zaken te laten uitwerken die ze ook op hun eigen tempo kunnen realiseren. Je kan hen vragen om een documentaire te maken of om foto's te maken van alle belangrijke gebouwen uit je werkingsgebied. Als hun werk een concreet product oplevert, dan hebben ze iets waar ze fier over kunnen zijn en wat ze later op hun cv kunnen zetten.

Een andere mogelijkheid is om hen in groep projecten of activiteiten te laten uitwerken rond thema's die jongeren interesseren. Zoek je ideeën voor heemkundige activiteiten die jongeren zouden aanspreken? Best ga je hiervoor te rade bij jongeren zelf en laat je hen ideeën opperen. De werkgroep 'Jongeren en Heemkunde' en de jongeren die aanwezig waren op de eerste jongerenontmoetingsdag van *Heemkunde Vlaanderen* hebben tijdens een brainstorm nagedacht op welke manier de interesses van jongeren te combineren zijn met de activiteiten die heemkundige kringen doorgaans organiseren. Ze bedachten zo leuke heemkundige activiteiten voor jongeren zoals een avondwandeling (nocturne) met volksverhalen en urban legends, een publicatie en thema-avond over de geschiedenis van jeugdhuis/jeugdorganisatie, een erfgoedwandelgame, jeugdbewegingen spelen dorpslegende na, ... Op de webpagina van de werkgroep jongeren en heemkunde vind je de volledige lijst van mogelijke heemkundige activiteiten die de jongeren bedacht hebben.⁵

⁵ www.heemkunde-vlaanderen.be: klik door naar 'over ons' >> 'werkgroepen' >> 'werkgroep jongeren'.

Voorbeeld 2. De heemkundige kring van Schilde betreft jongeren van 14 tot 18 jaar als toneelspelers voor hun jaarlijkse midzomernachtwandelingen.

Tien jaar geleden heeft de heemkundige kring Scilla doelbewust de sprookjeswandelingen van een amateurkinderboerderij overgenomen. De kring heeft van de midzomernachtwandelingen een succes gemaakt. Jaarlijks komen er nu 2000 mensen, waaronder ook veel jongeren, kijken. Kinderen en jongeren worden ook ingeschakeld door de kring om in de verschillende toneeltjes te spelen. Ze zoeken kandidaten via hun eigen kinderen en via de Chiro. De heemkundige kring heeft nauwe banden met de plaatselijke Chiro-afdeling. Veel bestuursleden van Scilla waren vroeger zelf leider bij de Chiro. Ook door hun samenwerking met de plaatselijke scholen is Scilla heel gekend bij de jeugd en hun ouders. Voor de inhoud van de toneeltjes wordt inspiratie gezocht in lokale volksverhalen. Binnen de heemkring is er een speciale werkgroep bezig met de organisatie van de midzomernachtwandeling. De acteurs engageren zich telkens maar voor één jaar, maar willen heel vaak het volgende jaar opnieuw meedoen omdat ze het leuk vinden. Het flexibel en projectmatig inschakelen van die jonge vrijwilligers loont ook op langere termijn. Ondertussen zijn immers drie van die jonge acteurs en medewerkers van de midzomernachtwandelingen toegetreden tot het bestuur van de heemkundige kring. Patrick Anthoni, de voorzitter van Scilla, sprak hen bewust aan toen hij zag dat ze zich blijvend engageerden in de werkgroep. Hij gaf hen elk een specifieke taak op maat. Ondertussen neemt een van hen, Laure Beels, al vier jaar de communicatie en PR van de kring voor haar rekening. 25 tot 40-jarigen zijn volgens Patrick Anthoni moeilijk aan te trekken als vrijwilligers voor heemkundige kringen. In die leeftijdperiode krijgen ze net kinderen, bouwen ze hun carrière uit en renoveren ze hun huis. Je moet hen eigenlijk vóór die leeftijd bij de werking van je kring betrekken. Eens ze er dan bij zijn en er goed zitten, blijven ze er vaak ook bij. Net als van de vorige voorzitter zet ook Patrick Anthoni in op het projectmatig en tijdelijk inschakelen van vrijwilligers om zo tegemoet te komen aan de nieuwe trends.

De midzomernachtwandeling kan ook telkens op veel jeugdige deelnemers rekenen.

Jongeren worden als vrijwilligers ingeschakeld om de volksverhalen in toneelstukjes uit te beelden.

Als losse medewerkers via een samenwerkingsproject

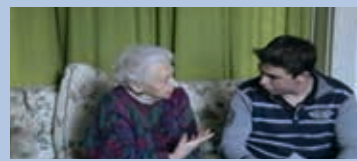
Jongeren laten proeven van het vrijwilligerswerk binnen je heemkring kan ook door samen te werken met jeugdverenigingen of scholen. Op die manier kan je op een projectmatige manier soms veel werk laten verzetten. Essentieel hierbij is dat je natuurlijk inspeelt op de wensen en noden van de andere partner. Zo kan een project met de jeugdbeweging ook voor hen interessant zijn omdat het handelt over hun eigen erfgoed of omdat het ook voor hun leden een leuke activiteit inhoudt. Over samenwerken met jeugdbewegingen verscheen recent ook een artikel in Bladwijzer.⁶

Voorbeeld 3. Geschied- en Heemkundige Kring Het Houtland Torhout: project mondelinge geschiedenis over de Tweede Wereldoorlog met leerlingen zesde secundair uit het Sint-Jozefscollege

De heemkundige Kring van Torhout werkte in 2009 samen met het Sint-Jozefcollege van Torhout om een uitgebreide bevraging te doen van getuigen die de Tweede Wereldoorlog actief meegemaakt hebben. De heemkundige kring leverde alle informatie over de methode mondelinge geschiedenis aan de leerkracht en werkte alle voorbereidingsdocumenten uit (vragenlijst, contract, identificatiefiche, getuigenlijst). De leerkracht gaf de leerlingen uit het zesde secundair les i.v.m. interviewtechnieken volgens de mondelinge geschiedenis methode. Vervolgens namen de leerlingen in groepjes van drie à vier interviews af en maakten er een samenvatting en een bandinhoudsfiche van. Op die manier werden zestig interviews verzameld voor het archief van de heemkundige kring van Torhout. Via de school werden zo een 200-tal jongeren betrokken bij een project van de heemkundige kring en werd massaal veel basismateriaal verzameld voor toekomstige artikels en activiteiten van de heemkundige kring. Bovendien konden de jongeren op die manier ook kennis maken met historisch onderzoek en de werking van de heemkundige kring wat mogelijks kansen kan bieden voor later. Bij dit soort van projecten hang je natuurlijk

af van de goodwill van leerkrachten om mee te willen werken, want ze moeten er wel extra tijd in investeren. De heemkundige kring van Torhout was erin geslaagd de leerkracht te overtuigen van de meerwaarde van het project.

Meer tips over het organiseren van projecten mondelinge geschiedenis voor scholen vind je in de publicatie *Leren van horen zeggen* van de Erfgoedcel Waasland.⁷

Interview van Sam Vergote (°1991) met Anna Vuylsteke (°1915) op 1/2/2009 over de ervaringen tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Als leerling of deelnemer via educatieve pakketten en specifieke activiteiten

Als je activiteiten voor jongeren wil uitwerken, moet je rekening houden met je doelgroep. Zoals hierboven al vermeld, lukt dat het best door jongeren te betrekken bij het uitdenken en/of uitwerken van de activiteit. Als je echter geen jongeren kan vinden om eraan mee te werken, toets je het idee best af bij een testgroepje van jongeren.

Qua communicatie moet je weten dat jongeren niet veel vooraf plannen en dat je dus kort op de bal moet spelen als je ze naar je activiteit wilt lokken. Je kan flyers op toffe plaatsen leggen of de nieuwe media inschakelen. Een brief speciaal aan hen gericht is ook een idee. Jongeren krijgen immers niet veel persoonlijke post.

Een andere manier om jongeren te bereiken is via school of jeugdbeweging. Om ingang te vinden in een secundaire school kan je best de leerkrachten geschiedenis persoonlijk aanspreken. Je aanbod moet inspelen op het leerplan en moet een meerwaarde voor hen zijn. Tracht je eigen troeven, het lokale erfgoed, uit te spelen. Werk niet al te snel iets uit. Probeer je goed te informeren over erfgoed-

6 G. COOLS, 'Heemkunde en jeugdbewegingen', Bladwijzer, 2 (2012), nr. 5, 18 p.

Te downloaden via www.heemkunde-vlaanderen.be: klik door naar 'publicaties' >> 'Bladwijzer'.

7 *Leren van horen zeggen. Draaiboek voor een vakoverschrijdend project mondelinge geschiedenis in het secundair onderwijs*. Erfgoedcel Waasland, 2012. Publicatie te raadplegen via de website van de Erfgoedcel Waasland: www.erfgoedcelwaasland.be klik door naar 'publicaties' >> doorklikken bij 'meer informatie over de publicatie' in kwestie >> doorklikken bij 'raadpleeg hier het boek online'.

educatie in het secundair onderwijs en test zeker alles uit. Binnenkort start *Heemkunde Vlaanderen* trouwens met de organisatie van een cursusreeks rond erfgoededucatie in het secundair onderwijs.

Voor wie nog nooit iets heeft uitgewerkt voor het secundair onderwijs, is deze cursus een echte aanrader.

Voorbeeld 4. Heemkundige Kring Gerardimontium geeft sinds 1999 een cursus 'Heemkunde en lokale geschiedenis' voor het laatste jaar van het middelbaar onderwijs van de Geraardsbergse scholen (dit zowel in ASO als in TSO, een vijftal scholen in totaal, ca. 250 à 300 leerlingen). De kring krijgt van de scholen twee uren ter beschikking om de cursus te geven. De les wordt gegoten in een mooie powerpointpresentatie. Iedere leerling krijgt ook de brochure 'Wat je beslist moet weten over Geraardsbergen' mee. Het doel van de cursus is om de geschiedenis dichterbij de leefwereld van de leerlingen te brengen.

Conclusie

Verjonging van heemkundige kringen en het betrekken van jongeren tussen 14 en 18 jaar gaat niet vanzelf, het vergt een totaalaanpak! Je zal de werking van je heemkundige kring of erfgoedorganisatie moeten aanpassen. Het is mogelijk om jongeren te betrekken als je ervoor openstaat om hen hun ding te laten doen. Je kan hen gemakkelijker betrekken door in te spelen op de trend van kortstondige engagementen en hen dus freelanceopdrachten geven of hen projecten (al dan niet in een groep van leeftijdsgenoten) te laten uitwerken.

Daphné Maes
Consulent Heemkunde Vlaanderen
daphne.maes@heemkunde-vlaanderen.be
of via 015/20.51.74

